

צילום מפונים השוהים במלונות באזורים משותפים במלון (לובי, חצר): היבטים אתיים ומשפטיים

בצל אירועי טבח 7.10 ומצב הלחימה המתמשך, פונו עשרות אלפי תושבים מבתיהם ביישובי גבול, רבים מהם למלונות במקומות שונים בארץ. השהייה במלונות, שמהווים מקום מגורים זמני, מעוררת סוגיות לגבי פרטיותם של המפונים כאשר הם נמצאים באזורים משותפים של המלון כגון הלובי והחצר. שאלות אלה מתעוררות, בעיקר, לאור העניין התקשורתי במפונים שגרים בבתי המלון בעל כורחם. האם מדובר באזור ציבורי או ברשות היחיד? האם מותר לצלם שם אדם ללא רשותו? מדובר בשאלות שהתשובה להן בראש ובראשונה חברתית ומוסרית, וכרוכה בציפיות החברתיות שלנו: כאשר לובי המלון הוא התחליף הלא-מושלם לסלון הפרטי, נצפה שמבקרים במלון יתנהגו בהתאם. לשאלות אלו יש גם היבטים משפטיים, ונייר עמדה זה מתייחס אליהם.

בעקבות אירועי טבח 7.10 ומלחמת "חרבות ברזל", כרבע מיליון אנשים פונו או התפנו מבתיהם ביישובים הסמוכים לגבול עזה וגבול הצפון. מתוכם, כ-88,000 אנשים פונו למלונות.¹

מלונות אינם מתוכננים להיות תחליף למגורים בבית משפחה, בוודאי לא באופן ארוך טווח. החדרים בהם קטנים ומיועדים בעיקר לשינה ומנוחה, ולא לשהייה מסביב לשעון. יש בבתי המלון אזורים משותפים-ציבוריים עבור אורחים, כגון לובי, חדר אוכל וחצר. לעיתים יש בהם חדרי כנסים וחדרי טרקלין אינטימיים יותר מלובי הכניסה וכן חדרי פעילות ויעודיים לילדים המתארחים בהם. אזורים אלו – בעיקר אזור הלובי והחצר – נתפסים ברגיל כ"ציבוריים" יותר: אורחים במלון יכולים לקבוע עם מכר או שותף עסקי להיפגש בלובי או בחצר, לשבת שם ולשוחח; בדיוק מסיבה זו, ברוב המלונות הגישה ללובי מבחוף, גם למי שאינו שוהה במלון, היא יחסית חופשית.

אך כאמור, מרבית המלונות באזורים בטוחים (יחסית) בארץ משמשים כעת (במהלך המלחמה) למטרות אחרות. במלונות המפונים שוהים אנשים שנקרו מבתיהם באבחה אחת, על רקע מצב לוחמה ואירועי טבח טראומטיים ביותר. אנשים שעזבו את המרחב הפרטי הביתי המוכר שלהם ועברו להתגורר בבתי מלון, לא למטרת נופש או עבודה, אלא למטרת מגורים זמניים, פעמים רבות לצד התמודדות עם אובדן, טראומה ופעילות להשבת בני משפחה ומכרים חטופים.

כאשר חדר המלון אינו יכול לשמש לכל צרכי היום-יום, עוברים חללים אחרים במלון טרנספורמציה: בצוק העיתים, הופך לובי המלון וחללים משותפים אחרים בו לתחליף לסלון הביתי או לחדר משחקים של הילדים; אחרים ישתמשו בו כמקום מפגש עם אורחים ומפגשים עם אנשי מקצוע כמו עובדים סוציאליים. אזורים אחרים במלון מוסבים למרפאה, למרכז תרומות של בגדים וצעצועים, לכיתות לימוד או לגני פעוטות.

גורמים שונים מגיעים למלונות מפונים לתכליות שונות: קרובי משפחה ומכרים מגיעים לבקר; פעילים חברתיים ומתנדבים מביאים משלוחים שונים של תרומות שנאספו; אנשי מקצוע כגון מטפלים בבריאות הנפש ונציגי ארגוני סיוע ומיצוי זכויות מגיעים כדי לתת טיפול וסיוע נגישים; מתנדבים ונותני שירות שונים כגון "מפעילים" עבור ילדים ומקצועות היופי והטיפוח מגיעים להקל על היומום; אנשים העוסקים בתיעוד ובאיסוף עדויות מגיעים לראיין את המפונים ולתעד את המלחמה; צוותי תקשורת (לרבותצלמים) מגיעים לדווח, לצלם ולשדר; נציגי המדינה מגיעים לצרכים שונים; נציגים של חברות מסחריות מעבירים משלוחים ותרומות למיניהם.

העשייה היא ברוכה והכוונות טובות. מלחמת "חרבות ברזל" מתאפיינת בהתגייסות אזרחית אדירה בהיקפה, בסולידריות ובדאגה הדדית. קיים רצון מובן לתעד ולדווח על שהתרחש ב-7.10 ובימים שאחריו, לצרכי דיווח עיתונאי, הסברה וזיכרון קולקטיבי. ואולם, יש לשים לב למקום בו מתקיימות פעולות אלו ולתת את הדעת לצרכים השונים של השוהים במלונות. **כניסה לשטח הלובי בימינו דומה יותר לכניסה**

¹ המידע נכון ליום 1.11.2023 ונמסר למחלקת המחקר והמידע של הכנסת ע"י רח"ל – רשות חירום לאומית. מיכל לרר **תכניות לפינוי אוכלוסייה – חלק ב': מפרוץ מלחמת חרבות ברזל** עמ' 3 (הכנסת, מרכז מחקר ומידע 12.11.2023)

לסלון בביתו הפרטי של אדם. בהתחשב בנסיבות בעטיין נמצאים האנשים במלון, יש להתייחס לכניסה של אדם חיצוני למלון – בוודאי ובוודאי למטרות צילום ותיעוד – בזהירות רבה, בכפפות של משי ממש.

הזכות לפרטיות ואמות מידה להתנהלות בשהייה במלונות מפונים

הזכות לפרטיות היא זכות יסוד שמעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. לא בכדי הזכות לפרטיות קשורה בעבודות לכבוד האדם, שכן צנעת חייו של אדם, רשות היחיד שלו וסוד שיחו מבטאים את כבודו האנושי הבסיסי. הדרישה לקבלת הסכמה בטרם פגיעה בפרטיות, המעוגנת גם בחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981, מבטאת את האוטונומיה של האדם, את שליטתו ב"סיפור חייו" ובמידע הפרטי על אודותיו שייחשף, ולמי.

חוק הגנת הפרטיות, אשר מפרט מהן פגיעות בפרטיות, מבחין בין רשות היחיד לרשות הרבים. לגבי רשות היחיד, החוק קובע כי אין לצלם שם אדם ללא הסכמתו ברשות היחיד (סעיפים 1, 2(3) לחוק הגנת הפרטיות) ובמקרה של קטין – הסכמת אפוטרופסו; אין לפרסם דבר שהושג בדרך של פגיעה בפרטיות (סעיף 2(10) לחוק הגנת הפרטיות); אין לפרסם עניין הנוגע להתנהגותו של אדם ברשות היחיד (סעיף 2(11) לחוק הגנת הפרטיות). בנוסף, אין לפרסם צילום שנעשה ברשות הרבים, אם יש בו כדי לפגוע באדם (סעיף 2(4) לחוק הגנת הפרטיות).

לעמדתנו, יש לנקוט משנה זהירות – משפטית, ובוודאי חברתית ומוסרית, וכאשר מדובר בעיתונאים ובעלי מקצוע אחרים, גם חובה אתית – ולראות בחללים משותפים כגון לובי וחצר כרשות היחיד, ולהתנהל בהם בהתאם. נפרט כמה כללי אצבע לעניין זה:

1. **קבלת הסכמה:** נסו לדמות את המצב לביקור בביתו של אדם. במצב רגיל, אדם יכול לשלוט ברשות היחיד שלו, במי שנכנס לביתו ולא יזו מטרם. אם אדם אינו מעוניין להכניס אדם לביתו, הוא יכול לסרב לכך, כבר על סף הדלת. במקרה של שהייה במלון, המצב יותר מורכב. המלונות נבדלים אלו מאלו באופן התרת כניסתם של אנשים מבחוץ. יש מלונות שאין בהם פיקוח ובקרה על הנכנסים (מעבר לבדיקה ביטחונית ובידור כללי של מטרת הכניסה) ויש מלונות שאין אליהם כניסה למי שלא תיאם כניסתו מראש. מומלץ בכל מקרה לערוך תיאום מראש עם איש או אשת קשר מהשוהים במלון.

2. **צילום, תיעוד ופרסום:** ההצעה לראות בכניסה ללובי או חצר המלון ככניסה לביתו הפרטי של אדם רלוונטית במיוחד כאשר מבקשים לערוך צילום, תיעוד או ראיון. ברשות היחיד, אדם יכול בקלות יחסית לבחור שלא להיות מתועד – הוא פשוט יימנע מהסיטואציה אם אינו מעוניין בכך, ולא יאפשר כניסה לביתו למטרה זו. המקרה של צילום במלונות מפונים מורכב יותר, שכן שוהים בהם אנשים רבים, כאשר חלקם אולי מוכנים לאפשר את צילומם, ואחרים אינם מעוניינים בכך. לעמדתנו, כדי למנוע פגיעה באנשים שמבקשים להתנהל בחופשיות בשטחי המלון ואינם מעוניינים בתיעוד שלהם, **אנו סבורים שבמקרה בו מצלמים לובי או בחצר, יש לקבל את הסכמתו המפורשת של המצולם, לפני הצילום, או לצלם באופן שאינו מזהה את המצולם.** בעת בקשת ההסכמה, יש להסביר למצולם את מטרת הצילום, האם והיכן יתפרסם. יש להימנע מ"לתפוס בעין המצלמה" אנשים אחרים שנמצאים באזור, שאינם במוקד הצילום אך יתועדו בו בכל זאת. יש לתת תשומת לב מיוחדת למקרים של צילום קטינים ולאתר את הוריהם או האפוטרופוסים שלהם כדי לקבל הסכמתם לצילום.

3. **הגנות בחוק:** חוק הגנת הפרטיות מפרט שורה של הגנות. כאשר הן מתקיימות, מותרת הפגיעה בפרטיות, חרף הוראות החוק. החוק מאפשר פגיעה בפרטיות ב"תום לב", אם, למשל, הפוגע לא ידע ולא יכול היה לדעת על אפשרות הפגיעה בפרטיות (סעיף 18), או אם הפגיעה הייתה לשם מילוי חובה חברתית, מוסרית או מקצועית (סעיף 18). כמו כן, החוק מאפשר פגיעה בפרטיות במקרה של "עניין לציבור", כאשר הכוונה היא לקיומו של אינטרס ציבורי חשוב (ולא "מה שמעניין" את הציבור). ואולם, גם אם קיים עניין ציבורי במפונים, אפשר להשיג מטרם זו תוך מזעור הפגיעה בפרטיות, כפי שפירטנו בסעיף הקודם.

שימו לב שהגנות אלו אינן מבטלות את הפגיעה עצמה בפרטיות, אלא רק קובעות פטור מסנקציה על הפגיעה. מבחינה חברתית, מוסרית ולפי העניין אתית, יש להימנע מפגיעה בפרטיות, להקפיד על כבודם ורגשותיהם של המפונים השוהים במלון, גם אם החוק מעניק הגנה מפני סנקציה על הפגיעה עצמה.

4. **אתיקה עיתונאית.** במיוחד, נדגיש את הפעילות של עיתונאים. ות בשטחים האלה בבתי המלון. תקנון האתיקה המקצועית של מועצת העיתונות קובע, בסעיף 10.א כי "עיתונאים יימנעו מהשגת מידע בנסיבות שבהן יש לאדם ציפייה סבירה לפרטיות, ללא הסכמתו, אלא אם קיים עניין ציבורי בכך." כאמור, אנו סבורים שבנסיבות האירוח הזמני בבתי המלון, יש למפונים שגרים בבית המלון ציפייה סבירה לפרטיות, גם בלובי המלון. התקנון מתייחס גם לאופן איסוף המידע. סעיף 19.ד לתקנון קובע כי "עיתונאים יגלו רגישות מיוחדת בקבלת מידע פרטי, או בהסכמה לקבלת כזה, ממי שנמנים עם אוכלוסייה שיש לגביה פוטנציאל של ניצול מצוקה או אי הבנה." גם הנחייה אתית זו מחייבת פנייה מראש לאדם, בקשה לצילום, הסבר מתאים, ובמקרה של סירוב – הימנעות מצילום ובוודאי מפרסום הצילום. לא למותר להזכיר שלפי סעיף 24 לתקנון, הוא חל גם בימי מלחמה.

5. גם כללי הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו (אתיקה בשידורי טלוויזיה ורדיו), התשנ"ד–1994 מתייחסים במפורש לזכות לפרטיות. סעיף 11 לכללים קובע כי "לא ישדר בעל זכיון משדר באופן שיש בו כדי לפגוע בשמו הטוב או בפרטיותו של אדם ללא הסכמתו אלא אם כן קיים עניין ציבורי בכך, במידה המתחייבת ובכפוף להוראות כל דין."

עו"ד נועה דיאמונד, מנחה קלינית, הקליניקה לפרטיות
פרופ' מיכאל בירנהק, מנחה אקדמי, הקליניקה לפרטיות

למסמכים נוספים ומידע נוסף בנושא היבטי פרטיות בצל מלחמת "חרבות ברזל", ראו באתר פרויקט "[דיני אינטרנט במלחמה: סיוע משפטי ראשוני](#)".